

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет
Кафедра англійської філології і філософії мови

Курсова робота
Зіставний аналіз образів мовної свідомості українців
та американців

Омельченко Яни Юріївни

студентки групи Па 15-21

факультету германської філології і перекладу

заочної форми здобуття освіти

спеціальності 035 Філологія

Науковий керівник:

кандидат філологічних наук, доцент,

професор кафедри

Терехова Д.І.

Національна шкала зараховано

Кількість балів 89

Оцінка ЄКТС B

Київ – 2024

Ministry of Education and Science of Ukraine
Kyiv National Linguistic University
Department of English Philology and Philosophy of Language

Course Paper
Comparative Analysis of Images of Language Consciousness
of Ukrainians and Americans

Yana Omelchenko

Group PE 15-21

The Faculty of Germanic Philology and Translation

Study by Correspondence

Speciality 035 Philology

Research Adviser

Assoc. Prof.

Diana Terekhova

PhD (Linguistics)

Kyiv – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗСАДИ ЗІСТАВНОГО ВИВЧЕННЯ МОВНОЇ СВІДОМОСТІ.....	8
1.1. Мовна свідомість у психолінгвістичному аспекті.....	8
1.2. Етнокультурна специфіка мовної свідомості представників українськомовної та англійськомовної лінгвокультурних спільнот.....	10
1.3. Стереотипи у мовній свідомості.....	12
Висновки до Розділу 1.....	17
РОЗДІЛ 2. НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА СПЕЦИФІКА ОБРАЗІВ МОВНОЇ СВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ ТА АМЕРИКАНЦІВ В АВТОСТЕРЕОТИПАХ ТА ГЕТЕРОСТЕРЕОТИПАХ.....	18
2.1. Аналіз українськомовного матеріалу.....	18
2.2. Аналіз англійськомовного матеріалу.....	23
2.3. Спільні риси та відмінності між автостереотипами та гетеростереотипами.....	27
Висновки до Розділу 2.....	30
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	31
SUMMARY.....	34
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	36
ДОДАТКИ.....	39

ВСТУП

У глобалізованому суспільстві, що невинно еволюціонує, культурна взаємодія та міжнародне спілкування стають не лише необхідністю, але й домінуючими характеристиками нашої епохи. Поглиблення сприйняття культурних відмінностей, аналіз мовної свідомості та розуміння її елементів стають важливими завданнями для подальшого зближення різних національних груп. У цьому контексті вивчення образів мовної свідомості стає актуальним завданням, особливо при зіставленні між українською та американською культурами.

Вивчення образу ЖІНКА у зіставному аналізі мовної свідомості українців та американців може виявити різноманітні аспекти культурного, соціального та історичного контекстів кожного з цих народів. Соціальні ролі та очікування, пов'язані з жіночою ідентичністю, можуть значно відрізнятися в обох суспільствах. Нині образ жінки відображає різноманітні ролі в сім'ї, на роботі, у політиці та інших сферах життя.

Актуальність теми виокремлюється в сучасних реаліях, де жінки активно беруть участь у суспільному житті, виконуючи різноманітні ролі як матері, працівниці, дружини, а також проявляючи себе в освіті, науці, мистецтві та політиці. Це впливає на формування культурних стандартів і сприйняття гендерних ролей. Глобалізація вимагає глибокого розуміння мовних та культурних особливостей інших націй для покращення міжкультурного спілкування. Вивчення стереотипів важливе для зміни мовної свідомості та підтримки взаєморозуміння.

Метою дослідження є зіставний аналіз образів мовної свідомості представників української та американської лінгвокультурних спільнот.

Поставлена мета передбачає виконання таких **завдань**:

- визначити теоретичну базу дослідження;

- визначити соціокультурні чинники, які впливають на створення образу УКРАЇНСЬКОЇ ТА АМЕРИКАНСЬКОЇ ЖІНКИ в культурі на основі літературних джерел ХІХ-ХХІ століть;
- провести психолінгвістичний експеримент та проаналізувати отримані результати з метою виявлення стереотипних рис сучасної УКРАЇНСЬКОЇ ТА АМЕРИКАНСЬКОЇ ЖІНКИ;
- зіставити результати дослідження мовної свідомості у двох мовах з метою виявлення подібностей та відмінностей.

Об'єктом дослідження є мовна свідомість українців та американців.

Предмет дослідження – стереотипи мовної свідомості стосовно української та американської жінки у представників обох лінгвокультурних спільнот.

Вибір слова ЖІНКА обумовлений не лише його універсальністю в усіх культурах, але й потенціалом відображення різних аспектів гендерної ролі. Аналіз цього терміну дозволяє розкрити глибину та широту різних соціокультурних уявлень про жіночість.

Матеріалом дослідження слугували власні дослідження, а саме: результати вільних асоціативних експериментів, спрямованих на вивчення уявлень про жінку в обох країнах, проведені у березні-квітні 2024 року.

У курсовій роботі використано різноманітні **методи дослідження**: загальні наукові (аналіз літературних джерел та емпіричні методи) і спеціальні лінгвістичні (описовий метод, зіставний аналіз, психолінгвістичний метод – вільний асоціативний експеримент, статистичний, семантичний та концептуальний аналіз), для аналізу асоціативних полів використано принцип поля. Комплексний підхід сприяв глибшому розумінню мовної свідомості українців та американців.

Наукова новизна роботи полягає у застосуванні в зіставному дослідженні мовної свідомості українців та американців оригінального

матеріалу, зібраного безпосередньо від представників кожної культури, що робить дослідження автентичним та об'єктивним.

Практична значимість. Проведене дослідження може бути корисним у курсах з лінгвістики та міжкультурної комунікації, культурології та антропології, а також у соціології та міжкультурній психології; можуть сприяти поліпшенню міжкультурного спілкування, розвитку ефективного мовного викладання та культурологічних програм, а також для формування більш об'єктивних стереотипів та уявлень про представників інших культур.

Робота має таку **структуру**: вступ, два розділи, висновки до кожного з них, загальні висновки, список використаних джерел, (кількість джерел - 28, у тому числі 10 англійською мовою), додатки.

У вступі визначається актуальність курсової роботи, сформульовано мету і завдання, визначено об'єкт, предмет і матеріал дослідження.

У першому розділі курсової роботи розглянуто поняття мовної свідомості у психолінгвістичному аспекті, її складові та особливості, а також етнокультурна специфіка мовної свідомості українців та американців з урахуванням лінгвокультурних спільнот обох націй. Особливу увагу приділено ролі та впливу стереотипів у формуванні мовної свідомості обох груп представників.

У другому розділі роботи сконструйовано асоціативні поля слів-стимулів УКРАЇНСЬКА ЖІНКА/UKRAINIAN WOMAN, АМЕРИКАНСЬКА ЖІНКА/AMERICAN WOMAN та проведено їх дослідження. Визначено ядро, ближня та дальня периферія асоціативних полів та вираховано частотність реакцій у відсотковому співвідношенні. Проведено аналіз для українськомовного та англійськомовного асоціативних полів та виявлено спільні й відмінні риси у сприйнятті образів української та американської жінки у представників української та англійської мовних спільнот.

Після кожного розділу наведено висновки. У загальних висновках представлено результати всієї виконаної роботи, а в кінці надано список

використаних джерел та додатки.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗСАДИ ЗІСТАВНОГО ВИВЧЕННЯ МОВНОЇ СВІДОМОСТІ

1.1. Мовна свідомість у психолінгвістичному аспекті

Мовна свідомість є складною психолінгвістичною категорією, яка привертає увагу вчених різних наукових напрямків. Існують різні підходи до її визначення та аналізу.

Термін "мовна свідомість" походить з лінгвістики та психології мови і використовується в дослідженнях з психолінгвістики. Його початок використання важко визначити, адже він утворився як результат розвитку цих галузей.

Мовна свідомість визначається як комплекс психічних процесів, що відображають мовні явища, набуті в мовленнєвій практиці та вивчені в мові як об'єкти пізнання. Зокрема, І. О. Голубовська та І. Р. Корольов (2011) вказують, що мовна свідомість є "сукупністю інформації про мову, засвоєної людиною в процесі її функціонування в мовленні та рефлексії над цим функціонуванням" (Голубовська, Корольов, 2011).

Додатково, відповідно до Д. І. Терехової (2017), **мовна свідомість** може розглядатися як ключ до розуміння менталітету етносу, оскільки вона відображає специфіку мовного спілкування та культурні особливості (Терехова, 2017).

У своїй роботі "Лінгвокогнітивне моделювання знань: методологічний аспект", І. П. Біскуб (2014) характеризує цей термін наступним чином: "**Мовна свідомість** - це система знань, переконань, ціннісних орієнтацій, що формуються в процесі сприйняття, осмислення та використання мови" (виділено мною. – О. Я.), (Біскуб, 2014).

Мовна свідомість **складається** з когнітивних, соціокультурних та прагматичних компонентів, які визначають мовленнєву поведінку та сприйняття мови. Згідно з С. І. Курановою (2012), ця структура включає мовну компетенцію, мовну активність та мовну реакцію (Куранова, 2012).

Д. І. Терехова (2017) доповнює цю модель мовною відчуженістю, мовною самооцінкою та мовною саморегуляцією (Терехова, 2017).

Психолінгвістичний підхід до вивчення мовної свідомості, як вказують А. Загнітко та М. Михальченко (2008), дозволяє розглядати її крізь призму когнітивних процесів, що відбуваються у мозку. Вони стверджують, що "мовна свідомість вивчається через аналіз когнітивних структур, які визначають сприйняття, зберігання та використання мови людиною" (Загнітко, Михальченко, 2008).

Психолінгвістика вивчає, як мова впливає на мислення та комунікацію, а також як це відображається на сприйнятті світу. Однією з ключових проблем в сучасній лінгвістиці є розуміння того, як мова взаємодіє з психологічними процесами людини. Згідно з І. О. Голубовською та І. Р. Корольовим (2011), "мова і психологія взаємопов'язані, і дослідження їх взаємозв'язку дозволяє отримати нові уявлення про природу мови та мовленнєвих актів" (Голубовська, Корольов, 2011).

Взаємодія мови та психології виявляється в тому, що мовленнєва діяльність тісно пов'язана з когнітивними процесами, сприйняттям, увагою, пам'яттю та іншими аспектами психіки людини. "Вивчення психолінгвістики дозволяє нам краще розуміти, як люди сприймають, обробляють та використовують мову, а також як ці процеси впливають на їхню психологічну структуру" (Загнітко, Михальченко, 2008).

Психолінгвістика досліджує, які внутрішні психічні процеси активуються при сприйнятті, виробленні та розумінні мови. Зокрема, вона аналізує когнітивні процеси, які лежать в основі розуміння мови, такі як утворення асоціацій, розпізнавання мовних одиниць та реакція на них.

У роботі "Основи психолінгвістики" (2012) С. І. Куранова стверджує, що мова формує мовну свідомість та мовленнєву поведінку, впливаючи на психологічні процеси (Куранова, 2012). На думку М.П. Кочергана, "психолінгвістичний підхід дозволяє аналізувати мовленнєві явища через

призму психологічних процесів, що відбуваються у свідомості мовця" (Кочерган, 2006).

Л. В. Засекіна та С. В. Засекін (2002) розглядають **психолінгвістичні аспекти мовної свідомості** як ключовий об'єкт вивчення психолінгвістики. Мовна свідомість визначається як система знань, переконань, емоцій та досвіду, пов'язаних з мовою. Вона формується впродовж життя людини та включає в себе усі аспекти мови: фонологічні, морфологічні, синтаксичні, семантичні тощо (Засекіна, Засекін, 2002).

Загально, аналіз мовної свідомості допомагає розкрити, як мова впливає на мислення та сприйняття людиною дійсності. Дослідження виявляють механізми розуміння мови і вплив її на психічні процеси. Це сприяє глибокому розумінню природи мови та її впливу на свідомість людини.

1.2. Етнокультурна специфіка мовної свідомості представників українськомовної та англійськомовної лінгвокультурних спільнот

Мовна свідомість є складною інтелектуальною конструкцією, яка відображає культурні, історичні та соціальні аспекти суспільства. Мовна свідомість є ключовим аспектом культурного та мовного самовизначення кожного народу. Порівняння мовної свідомості українців та американців виявляє відмінності та схожості в їхньому сприйнятті та використанні мови.

Українська та американська мовні свідомості відзначаються різноманітністю та унікальними особливостями. Дослідження показують, що українська мовна свідомість здебільшого спирається на **глибоко укорінені традиції та історичний контекст**. Зокрема, О. Іванова (2021) зазначає, що українці часто сприймають мову як не лише засіб комунікації, але й як символ національної ідентичності, що відображається у пильному ставленні до збереження мовних традицій та норм (Іванова, 2021).

Українська мовна свідомість, відображаючи багатовіковий історичний контекст, має в собі елементи культурних цінностей. Згідно з дослідженням

Д. Добровольського, українська мовна свідомість часто пов'язується зі значимістю мови як **символу національного самовизначення** та спадкоємця багатой культурної спадщини (Добровольський, 2019, с. 15-18).

Натомість, американська мовна свідомість відзначається більшим різноманіттям через культурний плюралізм та міжкультурну взаємодію у США. Згідно з дослідженням Д. Сміта (2020), у **США мовна свідомість різниться** залежно від етнічного походження, релігійних переконань та соціального статусу, що відображається у різних підходах до мови та її використання (D. Smith, 2020). Також відповідно до новішого аналізу Д. Сміта (2023), мовна свідомість американців відзначається відкритістю до різних мовних і культурних впливів, що відображає демократичні та плюралістичні цінності суспільства (D. Smith, 2023, p. 201-215).

За словами Д. Каммер, американська мовна свідомість відображає глибоке розуміння значущості мови для конструювання соціальних та культурних ідентичностей (Kammer, 2020, p. 61-76). Мовна свідомість американців здебільшого базується на функціональному підході до мови, де акцент зроблений на її **прагматичному значенні у суспільстві**.

Історія та соціокультурні фактори впливають на формування мовної свідомості кожної культури. Українська мовна свідомість, наприклад, сформована на основі **багатовікової історії**, впливу різних національних та етнічних груп, а також довгих періодів іноземного панування. За словами М. Вашків (2015), "українська мовна свідомість містить у собі відображення традицій, вірувань, менталітету, які склалися протягом історичного розвитку українського народу" (Вашків, 2015).

Українська мовна свідомість сформована в умовах історичних турбулентностей, війн, тоталітарних режимів та багаторічного боротьби за збереження мовної ідентичності. Цей контекст, зазначає М. Чумак (2021), відіграв значну роль у встановленні мовної свідомості як символу національної самосвідомості (Чумак, 2021, с. 112-119).

У Сполучених Штатах Америки вплив імміграційних процесів, рухів за права меншин та культурних перетворень також відбивається у мовній свідомості американців (Johns, 2022). Розмаїття мовних груп та культурних традицій сприяє формуванню толерантного підходу до мовного різноманіття.

Узагальнюючи, зіставний аналіз мовної свідомості українців та американців відображає значні відмінності у сприйнятті та використанні мови, що зумовлені історичними, соціокультурними та політичними контекстами кожної культури.

1.3. Стереотипи у мовній свідомості

Етнічні риси менталітету представлені у мовній свідомості і найбільш виразно подані в національних стереотипах, які існують у представників кожного етносу відносно себе (автостереотипи) та відносно представників інших націй (гетеростереотипи).

Стереотип у мовній свідомості є системою узагальнених уявлень про групу людей чи об'єктів, яка характеризується стійкістю та уніфікацією (Fiske, 1998, р. 357). Стереотипи виникають на основі соціального досвіду, спілкування та взаємодії з представниками інших культур і націй.

Автостереотипи - це узагальнені уявлення про власну соціальну групу, до якої особа сама себе відносить (Linville, 1987, р. 664). Наприклад, українці мають автостереотипи про те, що вони є працьовитими та гостинними.

Гетеростереотипи - це узагальнені уявлення про інші соціальні групи, які відрізняються від групи, до якої особа належить (Devine, 1989, р. 7). Наприклад, американці мають гетеростереотипи про українців як про людей, які звикли до важкої праці та мають глибокі сімейні цінності.

Для виявлення стереотипів у мовній свідомості можна використовувати різні методики, зокрема: асоціативний тест, анкетування та інтерв'ю. У межах концептуального аналізу з цією метою ми використовуємо асоціативний експеримент.

Автостереотипи та гетеростереотипи є важливою складовою мовної свідомості. Вони формуються під впливом культурного середовища та соціального досвіду. Виявлення та аналіз стереотипів у мовній свідомості українців та американців дозволяє краще зрозуміти їхні уявлення про себе та інших.

У кожному суспільстві роль жінок відображається у їхній позиції в різних сферах життя, таких як сім'я, робота, політика та культура. Українські жінки протягом ХІХ- ХХІ століть демонстрували значний вплив та активність у цих сферах, незважаючи на соціокультурні виклики та обмеження.

Роль у сім'ї. Українська сім'я завжди вважалася основою суспільства, а роль жінок у ній була визнана ключовою. За словами Анастасії Шевченко (2018), "Українські жінки в сім'ї відіграють важливу роль, яка визначається не лише їхніми традиційними обов'язками, а й активною участю у прийнятті рішень та вихованні дітей" (А. Шевченко, 2018, с. 47). Проте, з розвитком суспільства та зміною культурних уявлень, змінювалася і роль жінок у сім'ї.

Роль в роботі. Українські жінки протягом історії часто брали активну участь у сільському господарстві та ремісництві, проте, з появою промисловості, їхня роль у робочому житті зазнала змін. Як пише Ірина Ковальчук (2017), "Українські жінки у ХХ столітті стали активніше включатися у промислову працю, що призвело до зміни їхньої ролі в економіці та суспільстві загалом" (Ковальчук, 2017, с. 90).

Роль у політиці. У політичному житті України українські жінки також відіграли важливу роль. Зокрема, у період боротьби за незалежність України у ХХ столітті, вони активно долучалися до політичних рухів та боротьби за права своєї країни. Ольга Шевченко (2016) зазначає: "Участь українських жінок у політичному процесі не тільки змінювала їхню власну роль у суспільстві, але й впливала на загальний хід історії країни" (О. Шевченко, 2016, с. 123).

Роль українських жінок у сім'ї, на роботі, у політиці та суспільстві протягом XIX- XXI століть була значною та різноманітною. Вони виступали як носії традицій та моральних цінностей у сім'ї, працювали як учасниці економіки та промисловості, а також брали активну участь у політичних рухах та національних змаганнях. Дослідження сучасних науковців підкреслюють важливість вивчення та розуміння ролі жінок у формуванні суспільства та культурного контексту.

Порівняльний аналіз уявлень про роль жінок у сім'ї, роботі та політиці в українському та американському культурних середовищах відкриває цікаві відмінності та схожості. Наприклад, згідно з дослідженнями Лори Сміт (2019), "Українські жінки, подібно до американських, зазнали значного прогресу в боротьбі за свої права протягом XX століття, але в той же час традиційні уявлення про роль жінок в сім'ї залишалися досить стійкими" (L. Smith, 2019, p. 214).

Американські жінки відіграли визначну роль у формуванні суспільства США протягом минулих двох століть. Їхня позиція у сім'ї, участь у роботі, політиці та культурі становили складну мережу, що відображала динаміку американського суспільства та його цінностей.

Роль у сім'ї. В середині XIX століття роль жінки в сім'ї була суворо визначена в сфері домашнього господарства та виховання дітей. Але із розвитком феміністичного руху, починаючи з XX століття, жінки почали боротися за свої права в сім'ї та більше займати активну роль у рішеннях та управлінні домашніми справами.

Роль у роботі. Протягом XIX-XX століть багато жінок працювали вдома, допомагаючи у сільському господарстві або в сімейних підприємствах. Проте, вже в XX столітті почалася масштабна індустріалізація, що відкрила нові можливості для жінок на фабриках та в офісах. Наприклад, книга Бетті Фрідан "The Feminine Mystique" проливала світло на проблеми жінок у сфері праці та їх прагнення до більшої незалежності (Friedan, 1963).

Роль у політиці. Протягом XIX століття жінки не мали значного впливу на політику, проте рух за права жінок почав набирати обертів у XX столітті. Наприклад, праця Елізабет Кеді Стентон та Сьюзен Б. Ентоні, зокрема їх "History of Woman Suffrage", відіграла ключову роль у руху за виборче право жінок та сформувала основи для подальших досягнень жіночого голосу у політиці (Anthony, Stanton, 1881).

Роль американських жінок у сім'ї, роботі, політиці та суспільстві протягом XIX-XXI століть була визначною та багатогранною. Вони активно впливали на формування соціального та культурного ландшафту Америки, створюючи нові можливості для себе та майбутніх поколінь. Дослідження науковців підкреслюють важливість вивчення та розуміння ролі жінок у суспільстві для повноцінного аналізу мовної свідомості та культурних відмінностей між українцями та американцями.

Праці науковців, які мали схожі теми та завдання у своїх роботах:

1. Д.О. Колій (2013) - досліджено, як концепт "жінка" виявляється у мовах, які є морфологічно та культурно відмінними.
2. А.П. Мартинюк та ін. (2019) - порівняно англійську та українську мовні картини світу щодо "жінки".
3. О. Покуль (2016) - еволюція образу "жінки-берегині" в українській постмодерній культурі.
4. О.Г. Чистякова (2019) - лексична реалізація концепту "жінка" в українській та англійській мовах.

Кожне з цих джерел приносить унікальну інформацію та підходи для дослідження про зіставний аналіз образів мовної свідомості українців та американців.

Висновки до Розділу 1

Перший розділ роботи надає теоретичні засади для подальшого дослідження мовної свідомості та підготовляє базу для проведення порівняльного аналізу мовних свідомостей у різних культурних середовищах.

Згідно з психолінгвістичним підходом, мовна свідомість розглядається як складний феномен, що включає в себе різноманітні аспекти та структури. Основними компонентами мовної свідомості є усвідомлення мовних засобів, норм та правил, а також уміння використовувати мову в комунікативних ситуаціях.

Етнокультурна специфіка мовної свідомості виявляється через особливості сприйняття та використання мови представниками різних лінгвокультурних спільнот. У ході дослідження виявлено особливості мовної свідомості як українців, так і американців. Порівняльний аналіз між ними дозволив з'ясувати спільне й відмінне у сприйнятті та використанні мови.

Становлення стереотипів у мовній свідомості є важливим аспектом дослідження. Ми розглянули різні типи стереотипів та їх вплив на формування мовної свідомості. Аналіз ролі української та американської жінки у різних сферах життя дозволяє виявити стереотипи, які впливають на сприйняття їхньої ролі в суспільстві. Вивчення цих аспектів дозволяє краще зрозуміти взаємозв'язок мовної свідомості та культурних норм у різних соціокультурних контекстах.

РОЗДІЛ 2. НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНА СПЕЦИФІКА ОБРАЗІВ МОВНОЇ СВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ ТА АМЕРИКАНЦІВ В АВТОСТЕРЕОТИПАХ ТА ГЕТЕРОСТЕРЕОТИПАХ

2.1. Аналіз українськомовного матеріалу

У процесі проведення вільного асоціативного експерименту для визначення особливостей сприйняття слів-стимулів **УКРАЇНСЬКА ЖІНКА** та **АМЕРИКАНСЬКА ЖІНКА** українцями респондентам було запропоновано пройти онлайн-анкетування (вільний асоціативний експеримент) на платформі Google Forms протягом березня-квітня 2024 року та надати першу асоціацію, яка спадає на думку у відповідь на запропоноване слово-стимул. Кількість респондентів складає 104 учасники, які були мешканцями переважно України, а також Бельгії, Нідерландів, Німеччини, Польщі, Чехії. Чинники, які враховувались при проведенні анкетування – місце проживання та рідна мова (Додаток А).

УКРАЇНСЬКА ЖІНКА. У результаті вільного асоціативного експерименту було отримано 104 анкети та 102 реакції (двоє респондентів не надали жодної реакції), серед яких 48 різних асоціатів. Аналізуючи отримані реакції, отримали наступне асоціативне поле:

УКРАЇНСЬКА ЖІНКА (102) – *сильна 20; красуня 19; господиня 4; берегиня, вишиванка, відвага, воля 3; борець, героїня, могутність, найгарніша, незалежна, українка 2; борц, будинок, віддана, вінок, вродлива, гарна, головнокомандувач, довіра, жіночність, Італія, козачка, кухар, Леся Українка, магія, міцність, мужність, найкраща, незламна, неймовірна, ніжність, пишнота, powerful woman, працьовитість, самодостатня, сміливість, стійкість, стрічки, Таня, тил, українська кухня, успішна, хата, хоробрість, хустка, я 1.*

Структура асоціативного поля для стимулу "УКРАЇНСЬКА ЖІНКА":

Ядро: *сильна 20 (19.2%); красуня 19 (18.3%)* – загально: (37.5%).

Ближня периферія: *господиня 4 (3.8%); берегиня, вишиванка, відвага, воля 3 (2.9%); борець, героїня, могутність, найгарніша, незалежна, українка 2 (1.9%)* – загалом: (26.9%).

Дальня периферія: *борець, будинок, віддана, вінок, вродлива, гарна, головнокомандувач, довіра, жіночність, Італія, козачка, кухар, Леся Українка, магія, міцність, мужність, найкраща, незламна, неймовірна, ніжність, пишнота, powerful woman, працьовитість, самодостатня, сміливість, стійкість, стрічки, Таня, тил, українська кухня, успішна, хата, хоробрість, хустка, я 1 (0.96%)* – загалом: (33.7%).

Відсутність жодної реакції від двох респондентів – (1.9%).

Перше, на що слід звернути увагу, – це те, що багато українців асоціюють **УКРАЇНСЬКУ ЖІНКУ** з поняттями *сили* та *краси*. Згідно з дослідженням, близько 37.5% асоціацій сконцентровані навколо цих двох **ядерних понять**. Це може вказувати на те, що в уявленні багатьох українців **УКРАЇНСЬКА ЖІНКА** є не лише красивою, але й сильною особистістю.

Уявлення про **УКРАЇНСЬКУ ЖІНКУ** як сильну особистість може виникати з кількох причин. По-перше, історичний контекст України включає періоди, коли жінки виступали як лідери, борці за права та активні учасники суспільного життя, що підсилює уявлення про них як сильних осіб. Культурні традиції також грають важливу роль, оскільки українські жінки традиційно вважаються опікунками сім'ї та домогосподарками, що зміцнює їхню репутацію як сильних та впливових осіб. Завдяки модернізації суспільства, ролі жінок поступово змінюються, а вони самі стають активнішими учасниками громадського та політичного життя, що також підсилює їхню репутацію. Крім того, сучасні стереотипи краси асоціюють силу з красою, тому уявлення про сильну жінку часто супроводжується описом її як привабливої та впевненої в собі.

На ближній периферії асоціативного поля можна виділити асоціації, що вказують на зовнішні атрибути та ролі, пов'язані з українською жінкою, а

також ті, що відображають її внутрішні якості та характер. Зовнішні асоціації, такі як *господиня, берегиня, вишиванка*, вказують на традиційні ролі та культурні символи. Внутрішні асоціації, які включають *борець, героїня, могутність та незалежність*, відображають силу духу, самостійність та готовність до викликів. Ці асоціації разом створюють уявлення про **УКРАЇНСЬКУ ЖІНКУ** як сильну, самостійну та впливову особистість.

Ураховуючи асоціації **на дальній периферії**, бачимо різноманітний спектр уявлень українців про **УКРАЇНСЬКУ ЖІНКУ**. Деякі відображають культурні символи, наприклад, згадка про *вінок* або *хустку*. Кулінарні аспекти, такі як *борщ* та *українська кухня*, підкреслюють роль українських жінок як господарок. Деякі асоціації, як *воля* та *відданість*, відображають цінності, пов'язані з українською культурою. А *Італія* або *Таня* можуть відображати особистий досвід респондентів. Загалом, ці асоціації демонструють різноманітність уявлень про **УКРАЇНСЬКУ ЖІНКУ**, від культурних традицій до особистих якостей.

Загалом, дослідження вказує на те, що **УКРАЇНСЬКА ЖІНКА** є комплексною та багатогранною фігурою в уявленні українського суспільства, яка об'єднує в собі як традиційні, так і сучасні риси, а також виявляється в різноманітних ролях і аспектах життя.

АМЕРИКАНСЬКА ЖІНКА. Після проведення вільного асоціативного експерименту отримано 104 анкети та 96 реакцій (вісім учасників не надали відповіді). Серед цих реакцій було 54 різних асоціатів. Проаналізовано зібрані реакції, отримано наступне асоціативне поле:

АМЕРИКАНСЬКА ЖІНКА (96) – *феміністка 6; бізнесвумен 5; Америка, вільна, гарна, жінка 4; Барбі, домогосподарка, кіно, Мак Дональдз, проста, стиль 3; акторка, американка, бургер, Голлівуд, дівчина, мудра, незалежна, повна, працелюбна 2; байдужість, безпека, блондинка, brave woman, весела, вишневий пиріг, віза, впевнена, гарбуз, допомога, естетика, жартівниця, жуйка, забагато, іноземка, легкість, лінива, людина, машина,*

місіс, Монро, неймовірна, нерішуча, привітна, різна, селебріті, Статуя Свободи, стереотипи, таргет, унікальність, фаст-фуд, фрау, хот-дог 1.

Структура асоціативного поля для стимулу АМЕРИКАНСЬКА ЖІНКА:

Ядро: *феміністка 6 (5.9%); бізнесвумен 5 (4.9%); Америка, вільна, гарна, жінка 4 (3.8%)* – загалом: (26%).

Ближня периферія: *Барбі, домогосподарка, кіно, Мак Дональдз, проста, стиль 3 (2.9%); акторка, американка, бургер, Голлівуд, дівчина, мудра, незалежна, повна, працелюбна 2 (1.9%)* – загалом: (34.6%).

Дальня периферія: *байдужість, безпека, блондинка, brave woman, весела, вишневий пиріг, віза, впевнена, гарбуз, допомога, естетика, жартівниця, жуйка, забагато, іноземка, легкість, лінива, людина, машина, місіс, Монро, неймовірна, нерішуча, привітна, різна, селебріті, Статуя Свободи, стереотипи, таргет, унікальність, фаст-фуд, фрау, хот-дог 1 (0.96%)* – загалом: (31.7%).

Відсутність жодної реакції від восьми респондентів – (7.7%).

Слід зазначити, що при дослідженні асоціацій, пов'язаних з АМЕРИКАНСЬКОЮ ЖІНКОЮ, маємо багато американізмів: *феміністка, бізнесвумен, барбі, Мак Дональдз, бургер, Голлівуд, фаст-фуд, хот-дог.*

На основі поданого дослідження можна зробити певні висновки про сприйняття українцями американської жінки. Асоціації, що **належать до ядра**, відображають різні аспекти уявлень українців про жінок зі Сполучених Штатів. Поняття *феміністка* свідчить про сприйняття американських жінок як активних учасниць гендерного руху, які борються за рівність прав та можливостей. Особливою увагою користується термін *бізнесвумен*, що вказує на успішність та незалежність у сфері бізнесу.

Поняття *Америка* прив'язує жінок безпосередньо до їхньої країни, що відображає уявлення про них як про типових представниць американського суспільства. Визнання жінок як *вільних* свідчить про сприйняття їхньої

високої свободи вибору та самовираження, яка є важливим аспектом американського суспільства.

Додатково, асоціація *гарна* вказує на уявлення про американських жінок як привабливих та доглянутих осіб, що може бути впливом американської культури, яка часто надає значення зовнішності та естетиці.

Асоціації з **ближньої периферії** доповнюють уявлення українців про американську жінку різноманітними культурними та соціальними аспектами. Згадування *Барбі* може вказувати на ідеалізовану зовнішність та стиль життя, що асоціюється з американськими жінками. *Мак Дональдз* може відображати культуру харчування в США, а *Голлівуд* – вплив кіноіндустрії та поп-культури. Термін *проста* може означати невибагливість або звичайність, тоді як *стиль* – модність та уважність до власного вигляду.

Асоціації з **дальньої периферії** додають до уявлення українців про американську жінку елементи випадковості та індивідуальної інтерпретації. Згадування *байдужості* може вказувати на відсутність чіткої асоціації або інтересу до американських жінок. *Естетика* може свідчити про увагу до краси та естетичних аспектів життя американських жінок. *Неймовірна* може відображати уявлення про них як вражаючих або видатних осіб, а *стереотипи* – усвідомлення наявності стереотипів. Згадування *таргет* може вказувати на сприйняття американських жінок як об'єктів комерційних чи маркетингових стратегій, що може бути пов'язано з ідеями про споживацьку культуру у США. Усі ці асоціації розширюють уявлення про американську жінку, додаючи різні аспекти та нюанси до сприйняття.

Проте, важливо відзначити, що **відсутність реакції** від певної частини респондентів може свідчити про те, що даний термін може бути менш зрозумілим або менш релевантним для них, можливо, через відсутність досвіду або знань щодо культури чи життя жінок у США.

Отже, дослідження підтверджує складні уявлення українського суспільства про УКРАЇНСЬКУ ЖІНКУ, що включають асоціації з *силою*,

красою та різними аспектами як зовнішності, так і внутрішніх якостей. Вони обумовлені історичним контекстом, культурними традиціями та сучасними стереотипами. Також виявлено різноманітність уявлень про АМЕРИКАНСЬКУ ЖІНКУ, включаючи позитивні, нейтральні та відсутні асоціації, що відображають культурні та соціальні реалії.

2.2. Аналіз англійськомовного матеріалу

У процесі проведення вільного асоціативного експерименту для визначення особливостей сприйняття стимулів UKRAINIAN WOMAN/ AMERICAN WOMAN англомовними респондентами їм було запропоновано пройти онлайн-анкетування на платформі Google Forms протягом квітня 2024 року та надати першу асоціацію, яка спадає на думку у відповідь на запропоноване слово-стимул. Кількість респондентів складає 28 учасників, які є мешканцями переважно Америки, а також деякі особи проживають у Нідерландах. Чинники, які враховувались при проведенні анкетування – місце проживання та рідна мова (Додаток А).

Варто зазначити, що результат експерименту не можна вважати абсолютно адекватним через не чисельну кількість відповідей.

UKRAINIAN WOMAN. У результаті вільного асоціативного експерименту було отримано 28 анкет та 28 реакцій, серед яких 20 різних асоціатив. Аналізуючи отримані реакції, отримуємо наступне асоціативне поле:

UKRAINIAN WOMAN (28) – *strong 4; beautiful, brave, friend, Olha, woman 2; best, citizen, ethnicity, fascinating, girl, home, innocent, invincibility, mom, Olena Zelenska, oppressed, refugee, stability, sweet 1.*

Структура асоціативного поля для стимулу "UKRAINIAN WOMAN":

Ядро: – *strong 4 (14.3%).*

Ближня периферія: – *beautiful, brave, friend, Olha, woman 2 (7.1 %)*
загально: (35.7%).

Дальня периферія: *best, citizen, ethnicity, fascinating, girl, home, innocent, invincibility, mom, Olena Zelenska, oppressed, refugee, stability, sweet 1* (3.6%) – загалом: (50%).

Аналізуючи асоціативне поле для слова-стимулу **UKRAINIAN WOMAN**, можна зробити деякі висновки про сприйняття американцями цієї категорії.

Ядро – *strong*. Це ключове слово в ядрі асоціативного поля. Це може свідчити про те, що для американців українські жінки асоціюються зі силою. Це може бути сприйнято як фізична сила, так і сила характеру або внутрішня сила. Це може бути пов'язано з історією України, включаючи боротьбу за незалежність та сучасні події, наприклад, участь у війні на сході країни.

Ближня периферія. Тут ми бачимо певну різноманітність асоціацій. *Beautiful* (красива) може вказувати на сприйняття українських жінок як привабливих зовнішньо. *Brave* (смілива) посилює ідею сили, що була вже виявлена в ядрі. *Friend* (друг) зазначає позитивне сприйняття українських жінок як соціальних, дружніх та підтримуючих. *Olha* — можливо, це ім'я конкретної української жінки, яка має значення для тих, хто заповнив анкету. *Woman* (жінка) підтверджує ту саму категорію, до якої вже належить UKRAINIAN WOMAN.

Дальня периферія. Тут ми бачимо більш розгалужені асоціації. *Best* (найкраща) ідеться про позитивне сприйняття, можливо, в контексті певних досягнень чи якостей. *Citizen* (громадянка) може вказувати на сприйняття українських жінок як членів спільноти. *Ethnicity* (етнічна належність) – інтерес до культурних та етнічних аспектів українських жінок. *Fascinating* (захоплююча) ідеться про інтригуючий, цікавий аспект української культури чи історії. *Mom* (мати) може вказувати на роль матері в суспільстві. *Olena Zelenska* — посилання на дружину президента України, що може бути важливою фігурою в сучасній українській політиці та суспільстві. *Oppressed* (пригнічена) може вказувати на сприйняття українських жінок як тих, хто

стикається з тиском або обмеженнями. *Refugee* (біженка) – та, хто шукає притулок або захист від конфліктів, війн. *Stability* (стабільність) може вказувати на сприйняття українських жінок як символу стабільності чи рушійної сили в суспільстві. *Sweet* (солодка) описує позитивне сприйняття якостей, що асоціюються з жіночістю.

У загальному контексті, сприйняття українських жінок американцями видається досить різноманітним і, у цілому, позитивним. Є визнання їхньої сили, краси, сміливості та соціальної ролі, а також цікавість до культурних та історичних аспектів.

AMERICAN WOMAN. Після проведення вільного асоціативного експерименту отримано 28 анкет та 27 реакцій (один учасник не надав відповіді). Серед цих відгуків було 20 різних асоціатив. Проаналізувавши зібрані реакції, отримано наступне асоціативне поле:

AMERICAN WOMAN (27) – *me 4; crazy, free, independent, liberty 2; American, colleague, complicated, experience, kind, Lenny Kravitz, Mc Donald`s, Nancy Pelosi, National Security, prairie, song, Statue of Liberty, strong, woman, work 1.*

Структура асоціативного поля для стимулу "AMERICAN WOMAN":

Ядро: – *me 4* (14.3%).

Ближня периферія: – *crazy, free, independent, liberty 2* (7.1%) загалом: (28.6%).

Дальня периферія: *American, colleague, complicated, experience, kind, Lenny Kravitz, Mc Donald`s, Nancy Pelosi, National Security, prairie, song, Statue of Liberty, strong, woman, work 1* (3.6%) – загалом: (53.6%).

Відсутність реакції від одного респондента – (3.6%).

Зважаючи на асоціації, які виникають у відповідях респондентів щодо AMERICAN WOMAN, можемо зробити наступний аналіз.

Ядро. У центрі уваги – *me* (я). Це може свідчити про те, що для багатьох американців уявлення про американську жінку пов'язане з їх

власним ідентичним досвідом, відчуттями та сприйняттям свого місця в суспільстві.

Ближня периферія. У цьому кластері ми бачимо асоціації з такими словами, як *crazy* (божевільна), *free* (вільна), *independent* (незалежна), *liberty* (свобода). Ці слова вказують на те, що американська жінка сприймається як особа, яка може вільно розвиватися, бути самовираженою та необмеженою у своїх можливостях.

Дальня периферія. У цій групі зустрічаються слова, які додатково розширюють наше уявлення про американську жінку. *American* (американська) та *woman* (жінка) підкреслюють її національну ідентичність та гендерну приналежність. Слова *strong* (сильна) та *work* (праця) можуть вказувати на її визначні риси, такі як сміливість, стійкість та працьовитість. Додатково, згадування імен та фраз, таких як *Nancy Pelosi*, *Statue of Liberty* та *Lenny Kravitz*, можуть свідчити про різноманітні аспекти культурного, політичного та соціального впливу американських жінок.

Факт відсутності реакції від окремих респондентів також важливий. Він може вказувати на те, що уявлення про американську жінку не є єдиною або уніфікованою у всіх американців, а може залежати від їхнього власного досвіду, переконань та соціокультурного контексту.

Отже, аналізуючи асоціації з американською жінкою, ми можемо бачити широкий спектр уявлень та переконань, які відображають складність і різноманітність жіночої ідентичності в американському суспільстві.

2.3. Спільні риси та відмінності між автостереотипами та гетеростереотипами

Автостереотипи та гетеростереотипи про українську жінку, які виникають в українців та американців відповідно, мають свої спільні риси та відмінності:

Спільні риси:

1. **Сила:** В обох випадках *сила* вважається одним із центральних асоціаційних образів. Це може вказувати на загальноприйняте уявлення про українську жінку як на фізично так і емоційно сильну особистість.

2. **Краса:** Концепція краси також має значення в обох групах. Це вказує на важливість зовнішнього вигляду та естетики для сприйняття української жінки.

Відмінності:

1. **Господиня:** Українська група частіше асоціює українську жінку з ролями господині та берегині, тоді як американці менше звертають увагу на цей аспект.

2. **Ідентичність:** Українці у своїх асоціаціях зазначають *українка*, що може вказувати на значення національної та культурної ідентичності для них. Тоді як американці не вказують конкретних етнічних чи культурних маркерів.

3. **Індивідуальні асоціації:** Американці називають конкретні імена (*Olha, Olena Zelenska*), що може вказувати на їх ознайомленість з конкретними особистостями або просто на унікальні індивідуальні асоціації, тоді як українці цього не роблять.

4. **Стійкість та протистояння:** У американських асоціаціях присутні терміни *invincibility* та *oppressed*, що може вказувати на сприйняття української жінки як особи, яка проявляє стійкість та може бути сильною в умовах протистояння.

Ці відмінності та спільні риси вказують на те, що сприйняття української жінки відрізняється залежно від культурного контексту та особистого досвіду.

Так само автостереотипи та гетеростереотипи про **американську жінку**, які виникають в американців та українців відповідно, мають свої спільні риси та відмінності:

Спільні риси:

1. **Незалежність:** Як українці, так і американці асоціюють американську жінку з незалежністю. Це виявляється у таких асоціаціях, як *вільна* та *незалежна* в обох випадках.

2. **Жіноча сила:** Обидві групи респондентів відзначають силу та сміливість американських жінок. Це виражено у словах *сильна* та *мудра* в українських асоціаціях, а також у словах *strong* та *crazy* в асоціаціях американців.

Відмінності:

1. **Фокус асоціацій:** Українські респонденти більше зосереджені на зовнішніх та соціальних аспектах, таких як *феміністка*, *бізнесвумен*, тоді як американські респонденти зосереджені на внутрішніх якостях і характері, таких як *crazy*, *independent*.

2. **Культурні асоціації:** Українці мають більше асоціацій з традиційними образами американської жінки, такими як *Барбі*, *домогосподарка*, *Мак Дональдз*, тоді як американці вказують на абстрактніші ідеї, такі як *crazy*, *free*, *independent*.

Українці та американці мають спільне бачення американської жінки як особистості, яка є незалежною та міцною. Однак їх погляди відрізняються залежно від того, на що вони звертають увагу та що вони вважають важливим. Українці більше фокусуються на зовнішньому вигляді та соціальних аспектах, тоді як американці акцентують увагу на внутрішніх якостях. Ці відмінності свідчать про культурні особливості у сприйнятті американської жінки.

Висновки до Розділу 2

У ході проведення вільних асоціативних експериментів протягом березня-квітня 2024 року на платформі Google Forms було опитано 104 українськомовних та 28 англійськомовних респондентів та отримано 102, 96 та 28, 27 реакцій відповідно. З отриманих реакцій було сконструйовано асоціативні поля стимулів УКРАЇНСЬКА ЖІНКА/UKRAINIAN WOMAN, АМЕРИКАНСЬКА ЖІНКА/AMERICAN WOMAN та проаналізовано їх.

Було визначено ядро, ближню та дальню периферію асоціативних полів та вираховано частотність реакцій у відсотковому співвідношенні для більш коректного розуміння та полегшення подальшого зіставлення результатів.

Після проведення окремого аналізу для українськомовного та англійськомовного асоціативного поля, було проведено зіставлення для виявлення спільного та відмінного в особливостях сприйняття образів української та американської жінки у представників української та англійської мовної свідомості.

Розглянуто автостереотипи та гетеростереотипи про українську та американську жінку, що виникають у відповідних культурних контекстах. Спільні риси обох стереотипів, такі як асоціації з силою та красою, вказують на загальні культурні цінності. Однак, відмінності, такі як фокус асоціацій та культурні контексти, свідчать про те, що сприйняття жіночої ролі відрізняється в залежності від культурного та особистого досвіду.

Українські стереотипи більше підкреслюють традиційні ролі жінок як господинь та берегинь, водночас американські акцентують незалежність та внутрішні якості, такі як сміливість. Ці відмінності ілюструють, що стереотипи про жінок відображають культурні реалії та цінності кожного суспільства, а також впливають на спосіб, яким люди сприймають та інтерпретують різноманітні ролі та характеристики жіночої ідентичності.

ВИСНОВКИ

Під час дослідження особливостей сприйняття української та американської жінки українцями та американцями було дібрано та проаналізовано теоретичні матеріали для ознайомлення з поняттями мовної свідомості, її компонентів та мовної свідомості у психолінгвістиці, задля подальшого використання цих матеріалів у роботі. Було проаналізовано праці науковців з дослідження стереотипів про українську та американську жінку.

Після опрацювання теоретичного матеріалу було обрано методикку для проведення власного дослідження. У роботі були використані як загальні наукові методи дослідження, такі як аналіз літературних джерел, емпіричні методи, так і спеціальні лінгвістичні, такі як описовий метод, зіставний аналіз, психолінгвістичний метод – вільний асоціативний експеримент, статистичний, семантичний та концептуальний аналіз, використано принцип поля (для аналізу асоціативних полів).

Було укладено українськомовну та англійськомовну інтернет-анкети (приклади анкет наведені у додатку А) та протягом березня-квітня 2024 року було опитано 104 українськомовних та 28 англомовних респондентів. Брак англомовних відповідей спричинений тим, що анкета була занадто об'ємною, що зупинило деяких учасників від її заповнення, і також тим, що було неможливо особисто звернутися до учасників і запросити їх пройти анкетування.

Після проведення вільного асоціативного експерименту, було сформовано асоціативні поля стимулів УКРАЇНСЬКА ЖІНКА / UKRAINIAN WOMAN, АМЕРИКАНСЬКА ЖІНКА / AMERICAN WOMAN, визначено їх ядро, ближню та дальню периферію та прораховано частотність у відсотковому співвідношенні для більш коректного розуміння та подальшого зіставлення результатів.

Результати анкетування відображають сучасний портрет українських та американських жінок, їх сприйняття у відповідних культурних контекстах.

У результаті українськомовного анкетування УКРАЇНСЬКА ЖІНКА у сприйнятті респондентів з'являється як сильна та впевнена особистість. Основні асоціації, які виокремлюються, це *сильна* та *красуня*, що свідчить про сприйняття жінок як осіб з внутрішньою силою та привабливим зовнішнім виглядом. Додаткові асоціації, які знаходяться у ближній та дальній периферії, розширюють цей образ на *господинь*, *борців*, *героїнь*, що підкреслює різноманітні аспекти жіночої ідентичності в українському суспільстві.

У контексті американського суспільства, результати анкетування відображають більш сучасний та індивідуалізований підхід до уявлення про жіночу ідентичність. Тут *феміністка* та *бізнесвумен* знаходяться у ядрі асоціативного поля, що свідчить про активну роль жінок у боротьбі за гендерну рівність та у сфері бізнесу. Однак, ближня та дальня периферія також відображають стереотипні уявлення про американських жінок, такі як *Барбі*, *МакДональдз*, що вказує на вплив культурних норм.

Отже, підсумовуючи, можна відзначити, що сприйняття української жінки більш різноманітне та комплексне, охоплює як сильні, так і м'які риси, а також культурні аспекти. У той час як сприйняття американської жінки частково зосереджується на сучасних ролях та індивідуальних досягненнях, але також містить елементи стереотипів, пов'язаних з культурними символами та комерційними брендами.

Важливо враховувати, що уявлення про жіночу роль є динамічними і можуть змінюватися під впливом різних чинників, таких як гендерна рівність, економічні та політичні зміни, а також глобалізація.

У цілому, мети роботи та поставленого завдання було досягнуто, а використана методика та отримані результати можуть бути корисними для майбутніх досліджень та вдосконалені у подальших наукових роботах.

SUMMARY

The topicality of the research is ensured by women's active involvement across roles like motherhood, work, marriage, education, science, art, and politics shapes cultural norms and gender perceptions. Globalization demands comprehension of diverse linguistic and cultural traits for better intercultural exchange. Examining stereotypes aids in altering language awareness and fostering mutual understanding.

The aim of the term paper is a comparative analysis of the linguistic consciousness images of the Ukrainian and American linguistic and cultural communities' representatives.

The main objectives are the **following**:

- to determine the theoretical base of the research;
- to determine socio-cultural factors that influence the creation of the image of "WOMAN" in culture based on literary sources of the XIX-XXI centuries;
- to conduct a psycholinguistic experiment and analyze the obtained results in order to identify stereotypical features of modern Ukrainian and American women;
- to compare the results of the study of language awareness in two languages in order to identify similarities and differences.

The object of the research is the linguistic consciousness of Ukrainians and Americans.

The subject is the stereotypes of language consciousness in relation to UKRAINIAN WOMAN and AMERICAN WOMAN among Ukrainian and American linguistic and cultural communities' representatives.

The material of the research is the data gathered by means of free associative experiment.

The methods of the research used in the paper are both general scientific (analysis of literary sources, empirical methods, comparative analysis) and special linguistic ones (descriptive method, comparative analysis, psycholinguistic method – free association experiment, statistical, semantic and conceptual analysis).

During March-April 2024, 104 Ukrainian-speaking and 28 English-speaking respondents participated in free associative experiments on the Google Forms platform, providing 102, 96, and 28, 27 reactions respectively. From these reactions, associative fields for UKRAINIAN WOMAN and AMERICAN WOMAN stimuli were constructed and analyzed.

The study delineated core, near, and far peripheries within associative fields, calculating reaction frequencies to enhance clarity and facilitate comparison. Separate analyses of Ukrainian and English associative fields preceded a comparison, unveiling similarities and disparities in perceptions of Ukrainian and American women among respective linguistic communities.

Auto-stereotypes and hetero-stereotypes regarding Ukrainian and American women were examined within their cultural contexts. Shared traits like strength and beauty reflected common cultural values, while divergences in focus and context underscored variations in perceptions shaped by cultural and personal backgrounds.

Ukrainian stereotypes leaned towards traditional roles, emphasizing homemaking and caregiving, whereas American stereotypes highlighted independence and boldness. These distinctions underscored how societal values shape stereotypes, impacting perceptions and interpretations of female identity and roles.

Key words: American woman, autostereotypes, concept, heterostereotypes, linguistic consciousness, stereotypes, Ukrainian woman, woman, word-stimulus.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

- Біскуб, І. П. (2014). Лінгвокогнітивне моделювання знань: методологічний аспект. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія*, (8 (1)), 51-54.
- Вашків, М. (2015). *Мовна свідомість як культурний феномен*. Суми: Університетська книга.
- Голубовська, І. О., & Корольов, І. Р. (2011). *Актуальні проблеми сучасної лінгвістики*. Київ: Київський університет.
- Добровольський, Д. (2019). Мовна свідомість як соціально-культурний феномен. *Українська мова і література в загальноосвітній школі*, 7, 15-18.
- Загнітко, А., & Михальченко, М. (2008). *Основи психолінгвістики*. Донецьк: ДонНУ.
- Засекіна, Л. В., & Засекін, С. В. (2002). *Вступ до психолінгвістики*. Острого: Острозька академія.
- Іванова, О. (2021). *Мовна свідомість українців: особливості та динаміка*. Київ: Україна.
- Ковальчук, І. (2017). Українські жінки у промисловій революції. *Історія і сучасність*, 2(25), 78-91.
- Колій, Д. О. (2013). *Про засоби актуалізації концепту "жінка" у неблизькоспоріднених мовах*. Суми: Сумський державний університет.
- Кочерган, М. П. (2006). *Основи зіставного мовознавства*. Київ: Академія.
- Куранова, С. І. (2012). *Основи психолінгвістики*. Київ: Академія.
- Мартинюк, А. П., Миронова, Н. В., Крофорд, М., & Лабоу, В. (2019). Інтегральні та диференційні ознаки концепту «ЖІНКА» в англійській та українській картині світу. *Нариси досліджень молодих науковців у галузі гуманітарних наук*.
- Покуль, О. (2016). Еволюція образу жінки-берегині у вимірі української постмодерної культури. *Вісник Львівської національної академії мистецтв*, (29)

- Терехова, Д. І. (2017). Мовна свідомість як ключ до пізнання менталітету етносу. У *Scientific pedagogical internship, Philological education of the future: prospective and priority directions of scientific research: Internship proceedings*, November 27 – December 1, 2017 (с. 122-125). Lublin: Baltija Publishing.
- Чистякова, О. Г. (2019). *Лексична реалізація концепту «жінка» в українській, російській та англійській мовах*. Дніпро: Дніпровська політехніка.
- Чумак, М. (2021). Мовна свідомість як складова національної ідентичності: український контекст. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*, (3), 112-119.
- Шевченко, А. (2018). Роль українських жінок у сім'ї: традиції та сучасність. *Український журнал гендерних досліджень*, 3(15), 45-57.
- Шевченко, О. (2016). Участь українських жінок у політичному процесі. *Політичні дослідження*, 4(18), 112-125.
- Anthony, S. A., & Stanton, E. C. (1881). *History of Woman Suffrage*. New York: Fowler and Wells.
- Devine, P. G. (1989). Stereotypes and prejudice: Their automatic and controlled components. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(1), 5–18.
- Fiske, S. T. (1998). Stereotyping, prejudice, and discrimination. У D. T. Gilbert, S. T. Fiske, & G. Lindzey (Eds.), *The handbook of social psychology* (Vol. 2, pp. 357–411). New York: McGraw-Hill.
- Friedan, B. (1963). *The Feminine Mystique*. New York: W. W. Norton & Company.
- Johns, M. (2022). *The Dynamics of Language and Culture in America*. Boston: Beacon Press.
- Kammer, D. (2020). Language awareness: a historical review. *Language Awareness*, 29(1-2), 61-76.
- Linville, P. W. (1987). Self-complexity as a cognitive buffer against stress-related illness and depression. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(4), 663–676.

Smith, D. (2020). *Language Diversity in the United States: A Sociolinguistic Analysis*. New York: Oxford University Press.

Smith, D. (2023). Language Consciousness and Cultural Diversity in the United States: Analysis of Contemporary Trends. *Journal of American Studies*, 45(2), 201-215.

Smith, L. (2019). Comparative Perspectives on Women's Roles: Ukrainian and American Contexts. *Journal of Comparative Sociology*, 7(2), 213-228.

ДОДАТКИ

Додаток А

Щоденник експериментатора

№ п/п	Перелік відомостей	Відомості експериментатора	Примітки
1.	ПІБ експериментатора, посада, місце роботи	кандидат філологічних наук, професор Терехова Діана Іванівна студентка факультету германської філології та перекладу Омельченко Яна Юріївна	виконано
2.	Місце проведення (країна, місто, навчальний заклад тощо)	Україна: м. Київ, Київський національний лінгвістичний університет, Бровари, Буча, Вінниця, Гостомель, Гушинці, Дмитрів, Дніпро, Долина, Житомир, Кривий Ріг, Луцьк, Львів, Немирів, Нові Обиходи, Одеса, Переяслав, Печера, Підгірці, Подільськ, Рівне, Тальне, Умань,	виконано; інші країни, окрім України, вказані у місці проведення – теперішні місця проживання або тимчасового перебування українців;

		Хмельницький, Черкаси, Чернівці, Чернігів. Бельгія: Брюссель. Нідерланди: місто не вказано. Німеччина: місто не вказано. Польща: місто не вказано. Чехія: Прага.	
3.	Дата проведення	березень – квітень 2024	виконано
4.	Форма проведення (письмова, інтернет-анкета)	інтернет-анкета	виконано
5.	Кількість респондентів (чоловіків, жінок)	104 респондента (30 чоловіків, 74 жінки)	виконано
6.	Мова анкетування	українська мова	виконано

Щоденник експериментатора

№ п/п	Перелік відомостей	Відомості експериментатора	Примітки
1.	ПІБ експериментатора, посада, місце роботи	студентка факультету германської філології та перекладу Омельченко Яна Юріївна	виконано
2.	Місце проведення (країна, місто, навчальний заклад	Америка: Pittsfield, Buffalo, Chicago,	виконано

	тощо)	Dallas, Denver, Kentucky, New York, Novi, Peoria, Warren, Williamsport. Нідерланди: Amsterdam, Groningen	
3.	Дата проведення	квітень 2024	виконано
4.	Форма проведення (письмова, інтернет-анкета)	інтернет-анкета	виконано
5.	Кількість респондентів (чоловіків, жінок)	28 респондентів (11 чоловіків, 17 жінок)	виконано
6.	Мова анкетування	англійська мова	виконано

Приклади анкет для проведення
вільного асоціативного експерименту

<p style="text-align: center;">Вопросы Ответы 28 Настройки</p> <p>Please indicate your gender:</p> <p>☐ man</p> <p>☐ woman</p> <p>Please indicate your place of residence (country, city):</p> <p>Краткий ответ _____</p> <p>Please indicate your mother tongue:</p> <p>Краткий ответ _____</p> <p>Please indicate your age:</p> <p>☐ under 18</p>	<p>Please indicate your gender:</p> <p>☐ man</p> <p>☒ woman</p> <p style="text-align: right;">Отменить выбор</p> <p>Please indicate your place of residence (country, city):</p> <p>Мой ответ _____</p> <p>Please indicate your mother tongue:</p> <p>Мой ответ _____</p> <p>Please indicate your age:</p> <p>☐ under 18</p> <p>☐ 18-25</p>
---	--

Обробка даних експерименту

УКРАЇНСЬКА ЖІНКА (реєстрове слово)		
Рідна мова	Місце проживання	Відповіді, кількість 102
українська мова	Київ (39); Рівне (13); Подільськ (5); Чернігів (4); Вінниця (3), Одеса (3), Хмельницький (3); Буча (2), Тальне (2); Бровари (1), Гостомель (1), Гушинці (1), Дмитрів (1), Дніпро (1), Долина (1), Житомир (1), Кривий Ріг (1), Луцьк (1), Львів (1), Немирів (1), Нові Обиходи (1), Переяслав (1), Печера (1), Підгірці (1), Умань (1), Черкаси (1), Чернівці (1). Україна: місто не вказано (4); Нідерланди: місто не вказано (2); Бельгія: Брюссель (1), Німеччина: місто не вказано (1), Польща: місто не вказано (1), Чехія: Прага (1).	сильна 20; красуня 19; господиня 4; берегиня 3, вишиванка 3, відвага 3, воля 3; борець 2, героїня 2, могутність 2, найгарніша 2, незалежна 2, українка 2; борщ 1, будинок 1, віддана 1, вінок 1, вродлива 1, гарна 1, головнокомандувач 1, довіра 1, жіночність 1, Італія 1, козачка 1, кухар 1, Леся Українка 1, магія 1, міцність 1, мужність 1, найкраща 1, незламна 1, неймовірна 1, ніжність 1, пишнота 1, powerful woman 1, працьовитість 1, самодостатня 1, сміливість 1, стійкість 1, стрічки 1, Таня 1, тил 1, українська кухня 1, успішна 1, хата 1, хоробрість 1, хустка 1, я 1.

АМЕРИКАНСЬКА ЖІНКА (реєстрове слово)		
Рідна мова	Місце проживання	Відповіді, кількість 96
українська мова	Київ (39); Рівне (13); Подільськ (5); Чернігів (4); Вінниця (3), Одеса (3), Хмельницький (3); Буча (2), Тальне (2); Бровари (1), Гостомель (1), Гущинці (1), Дмитрів (1), Дніпро (1), Долина (1), Житомир (1), Кривий Ріг (1), Луцьк (1), Львів (1), Немирів (1), Нові Обиходи (1), Переяслав (1), Печера (1), Підгірці (1), Умань (1), Черкаси (1), Чернівці (1). Україна: місто не вказано (4); Нідерланди: місто не вказано (2); Бельгія: Брюссель (1), Німеччина: місто не вказано (1), Польща: місто не вказано (1), Чехія: Прага (1).	феміністка 6; бізнесвумен 5; Америка 4, вільна 4, гарна 4, жінка 4; Барбі 3, домогосподарка 3, кіно 3, Мак Дональдз 3, проста 3, стиль 3; акторка 2, американка 2, бургер 2, Голлівуд 2, дівчина 2, мудра 2, незалежна 2, повна 2, працелюбна 2; байдужість 1, безпека 1, блондинка 1, brave woman 1, весела 1, вишневий пиріг 1, віза 1, впевнена 1, гарбуз 1, допомога 1, естетика 1, жартівниця 1, жуйка 1, забагато 1, іноземка 1, легкість 1, лінива 1, людина 1, машина 1, місіс 1, Монро 1, неймовірна 1, нерішуча 1, привітна 1, різна 1, селебріті 1, Статуя Свободи 1, стереотипи 1, таргет 1, унікальність 1, фаст-фуд 1, фрау 1, хот-дог 1.

UKRAINIAN WOMAN (реєстрове слово)		
Рідна мова	Місце проживання	Відповіді, кількість 28
англійська мова	USA: Warren (9), New York (5), Chicago (4), Pittsfield (1), Buffalo (1), Dallas (1), Denver (1), Kentucky (1), Novi (1), Peoria (1), Williamsport (1). The Netherlands: Amsterdam (1), Groningen (1).	strong 4; beautiful 2, brave 2, friend 2, Olha 2, woman 2; best 1, citizen 1, ethnicity 1, fascinating 1, girl 1, home 1, innocent 1, invincibility 1, mom 1, Olena Zelenska 1, oppressed 1, refugee 1, stability 1, sweet 1.
AMERICAN WOMAN (реєстрове слово)		
Рідна мова	Місце проживання	Відповіді, кількість 27
англійська мова	USA: Warren (9), New York (5), Chicago (3), Pittsfield (1), Buffalo (1), Dallas (1), Denver (1), Kentucky (1), Novi (1), Peoria (1), Williamsport (1). The Netherlands: Amsterdam (1), Groningen (1).	me 4; crazy 2, free 2, independent 2, liberty 2; American 1, colleague 1, complicated 1, experience 1, kind 1, Lenny Kravitz 1, Mc Donald's 1, Nancy Pelosi 1, National Security 1, prairie 1, song 1, Statue of Liberty 1, strong 1, woman 1, work 1.

Додаток Б

Зіставна таблиця асоціативних полів досліджуваних стимулів

Українська мова	Англійська мова
<p>УКРАЇНСЬКА ЖІНКА – сильна 20; красуня 19; господиня 4; берегиня 3, вишиванка 3, відвага 3, воля 3; борець 2, героїня 2, могутність 2, найгарніша 2, незалежна 2, українка 2; борщ 1, будинок 1, віддана 1, вінок 1, вродлива 1, гарна 1, головнокомандувач 1, довіра 1, жіночність 1, Італія 1, козачка 1, кухар 1, Леся Українка 1, магія 1, міцність 1, мужність 1, найкраща 1, незламна 1, неймовірна 1, ніжність 1, пишнота 1, powerful woman 1, працьовитість 1, самодостатня 1, сміливість 1, стійкість 1, стрічки 1, Таня 1, тил 1, українська кухня 1, успішна 1, хата 1, хоробрість 1, хустка 1, я 1.</p>	<p>UKRAINIAN WOMAN – strong 4; beautiful 2, brave 2, friend 2, Olha 2, woman 2; best 1, citizen 1, ethnicity 1, fascinating 1, girl 1, home 1, innocent 1, invincibility 1, mom 1, Olena Zelenska 1, oppressed 1, refugee 1, stability 1, sweet 1.</p>
<p>АМЕРИКАНСЬКА ЖІНКА (96) – феміністка 6; бізнесвумен 5; Америка 4, вільна 4, гарна 4, жінка 4; Барбі 3, домогосподарка 3, кіно 3, Мак Дональдз 3, проста 3, стиль 3; акторка 2, американка 2, бургер 2, Голлівуд 2, дівчина 2, мудра 2, незалежна 2, повна 2, працелюбна 2; байдужість 1, безпека 1, блондинка 1, brave woman 1, весела 1, вишневий пиріг 1, віза 1, впевнена 1, гарбуз 1, допомога 1, естетика 1, жартівниця 1, жуйка 1, забагато 1, іноземка 1, легкість 1, лінива 1, людина 1, машина 1, місіс 1, Монро 1, неймовірна 1, нерішуча 1, привітна 1, різна 1, селебріті 1, Статуя Свободи 1, стереотипи 1, таргет 1, унікальність 1, фаст-фуд 1, фрау 1, хот-дог 1.</p>	<p>AMERICAN WOMAN – me 4; crazy 2, free 2, independent 2, liberty 2; American 1, colleague 1, complicated 1, experience 1, kind 1, Lenny Kravitz 1, Mc Donald's 1, Nancy Pelosi 1, National Security 1, prairie 1, song 1, Statue of Liberty 1, strong 1, woman 1, work 1.</p>

Додаток В

Таблиця 1 Образ української та американської жінки у різних сферах суспільства

Аспект	Українська жінка	Американська жінка
Роль у сім'ї	Важлива роль, традиційні обов'язки і активна участь у прийнятті рішень та вихованні дітей. Зміна ролі відбувалася з розвитком суспільства та культурних уявлень.	Значні зміни у ролі протягом XIX-XX століть, включаючи збільшення освіти та громадської діяльності, що відобразалося у статусі в сімейному оточенні.
Роль в роботі	Участь у сільському господарстві та ремісництві, згодом активізація у промисловій праці, що вплинуло на їхню роль у економіці та суспільстві загалом.	Поступове виходження з дому та активна участь у різних сферах праці, що стало невід'ємною частиною робочої сили та вплинуло на соціальні та ринкові процеси.
Роль у політиці	Активна участь у політичних рухах та боротьбі за незалежність, вплив на загальний хід історії країни.	Значна роль у політичних процесах, боротьба за права та представництво в уряді, важливий внесок у формування політичної ландшафту.